

TÜRK VERGİ SİSTEMİNDE DİJİTAL DÖNÜŞÜM VE VERGİ GÜVENLİĞİ ETKİNLİĞİ ÜZERİNDEKİ ROLÜ

Sema TOLKUN*

Ahmet TEKİN**

Özet

Bilgisayar ve dijital sistemlerin/araçların süratle gelişmesi, internetin hemen her anlamda insan hayatının bütün noktalarına nüfuz etmesi bireylerin olduğu kadar kurum ve kuruluşların da bu değişime uyum sağlama zorunluluğunu beraberinde getirmektedir. Çeşitli çalışma alanları bu değişime hazırlanırken kimi çalışma alanları ile hâlen dijital dönüşüm süreçlerine ilişkin çeşitli çalışmalar konusunda başlangıç düzeyindedir. Bu çalışma kapsamında Türk Vergi Sistemi'nde dijital dönüşüm ve vergi güvenliğinin etkinliği üzerindeki rolü incelenmiş, oluşturulan bir model aracılığıyla ampirik bir araştırma yapılmıştır. Araştırma modeli olarak Birleştirilmiş Teknoloji Kullanım ve Kabullenme Teorisi'ne göre uyarlanmış nicel araştırma yönteminden faydalanılmıştır. Belirlenen hipotezleri test etmek için geliştirilen anket Eskişehir ilinde faaliyette bulunan 418 Serbest Muhasebeci Mali Müşavir tarafından cevaplandırılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 24.0 istatistik programı kullanılmıştır ve sonuçların oluşturulan hipotezleri desteklediği görülmüştür.

Anahtar kelimeler: Vergi Güvenliği, Dijital Dönüşüm, e-Vergi Uygulamaları, Birleştirilmiş Teknoloji Kullanım ve Kabullenme Teorisi.

DIGITAL TRANSFORMATION IN THE TURKISH TAX SYSTEM AND THE ROLE OF TAX SECURITY ON EFFICIENCY

Abstract

The rapid development of computers and digital systems/tools and the penetration of the internet into all aspects of human life in almost every sense bring along the obligation of individuals as well as institutions and organizations to adapt to this change. While various fields of study are preparing for this change, some fields are still at the beginning level in various researches related to digital transformation processes. Within the scope of this study, the role of digital transformation and tax security in the Turkish Tax System was examined and an empirical research was conducted through a model created. Quantitative research method adapted to the Unified Technology Use and Acceptance Theory was used as the research model. The questionnaire developed to test the determined hypotheses was answered by 418 Certified Public Accountants operating in Eskişehir. SPSS 24.0 statistical program was used in the analysis of the data and it was seen that the results supported the hypotheses.

Keywords: Tax Security, Digital Transformation, e-Tax Applications, Unified Technology Usage and Acceptance Theory UTAUT

1. GİRİŞ

Günümüz dünyası iletişim ve ulaştırma araçlarının gelişmesi ile sınırların kalktığı, ülkeler içindeki uzak mesafelerin anlamını yitirmeye başladığı hızlı bir değişim süreci içerisinde. İnsanların ve toplumların yaşaması için gerekli olan kaynakların, bilgi ve yeteneklerin fiziki sınırların ötesinde değerlendirildiği küresel bir ekonomi içerisinde bulunuyoruz. Ekonomideki değişim ilişkide bulunduğu maliye biliminin de bu dönüşümlere karşı yeni bakış açıları ve mali araçlar ile donanma ihtiyacını gündeme getirmiştir.

Özellikle bilgisayar ve dijital sistemlerin/araçların süratle gelişmesi, internetin hemen her anlamda insan hayatının bütün noktalarına nüfuz etmesi bireylerin olduğu kadar kurum ve kuruluşların da bu değişime uyum sağlama zorunluluğunu beraberinde getirmektedir. Dünya ekseninde teknolojik gelişmelere paralel olarak mali sistem içerisinde bulunan unsurların, aktörlerin bu değişimi hızlı bir şekilde benimsediği ve gelişmelere uyum sağlamaya çalıştığı görülmektedir. Başta Avrupa ülkeleri ve ABD olmak üzere, özellikle

*sematolkun@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2197-1290

**ahmettekin4444@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0520-0434

gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde etkinlik, verimlilik, tasarruf ile birlikte çevresel faktörleri dikkate alarak mali sistem içerisinde yoğun bir şekilde elektronik vergi uygulamalarının kullanıldığı görülmektedir.

Diğer taraftan devletin kamu hizmetlerini gerçekleştirebilmesi için en önemli finansman unsuru olarak kabul edilen vergilerin hukuka uygun, adaletli, eşit şekilde ve tam zamanında devlet hazinesine intikali gerekmektedir. Dolayısıyla vergileme sürecinde gerek vergi idaresinin gerekse vergi yükümlülerinin kanunlarla belirlenen yetki, görev ve ödevlerini eksiksiz bir şekilde yerine getirmeleri gerekir bu da ancak bir vergi sisteminde vergi güvenliğinin sağlanması ile mümkün olabilir.

Vergi güvenliği, devletin vergi gelirlerini güvence altına almasının yanında ve hatta daha ötesinde verginin amacı, konusu, kapsamı ve etkileri ile ilgili olarak belirlenen çerçevede idare ve mükelleflerin hak ve ödevlerini yerine getirmelerini temin ederek vergilemedeki temel ilke ve amaçlar doğrultusunda etkin ve verimli işleyen bir vergi sisteminin oluşması, uygulanması ve gelişmelere açık bir şekilde sürdürülebilirliğinin sağlanmasıdır.

Vergi güvenliği açısından birçok ülkenin dünyadaki gelişmeleri takip ederek kendi mali, ekonomik ve sosyal yapısı ekseninde gelirlerini adil ve etkin bir şekilde tahsil edilebilmesini sağlamaya yönelik mekanizmaları geliştirdiği görülmektedir. Ülkeden ülkeye değişen benzer ve farklı uygulamalar var olmakla beraber bu konuda bir gelişme ve evrilmenin de var olduğu gözlenmektedir. Özellikle idarelerin vergi hedeflerine ulaşabilmek ve sağlıklı bir kamu finansmanı sağlayabilmek amacıyla başta idare nezdindeki bilgi ve veri eksikliğinin yanı sıra norm, uygulama ve sonuçların değerlendirilmesi/izlenmesi gibi saikler ile vergileme sürecindeki problemlerin varlığı vergi güvenliğinde çeşitli arayışları bugüne değin gündemde tutmuştur. Bu sebeple tüm sistemin senkronizasyonu/ uyumlaştırılması, eş zamanlı, güvenilir, süratli ve doğru sonuçların, mükellef ve idare nezdinde şeffaf bir şekilde takip ve kontrolü için dijital sistemler gibi modern ve disiplinler arası uygulamaların mali sistem içerisine entegre edilme ihtiyacı hasıl olmuştur.

2. VERGİ YÖNETİMİNDE DİJİTAL DÖNÜŞÜM VE VERGİ GÜVENLİĞİ

Vergi güvenlik mekanizmalarının sistemde etkinliğini kaybetmesi ve teknolojik altyapının arzulanan düzeye ulaşamaması kayıt dışı ekonomiyi kavramadaki önemli engellerin başında gelmektedir. Gelişen ve değişen ekonomi içinde yükümlülerin ihtiyaç ve beklentileri değişmekte, ölçekleri büyümekte, uluslararası faaliyetleri artmakta, mükelleflerin tüm ekonomik faaliyetlerinin kavranması giderek güçleşmektedir. Vergi idaresinin vergi uygulamalarını daha etkin yapabilmesi/yapılandırabilmesi için gerekli yeterli teknolojik altyapının bütüncül bir bakış açısıyla ve tüm kurumlarla entegre olarak yapılandırılması sağlanmalıdır (DPT VÖİK Raporu 2007: 16, 24-25, 59). Güncel dijital teknoloji ve iletişim araçlarını işlem, kontrol, takip, tahsilat, denetim vb. tüm vergileme süreçlerinde kullanabilen, tüm aktörler açısından vergi güvenliği sağlayabilen etkin ve hızlı çalışan bir gelir idaresi mimarisi oluşturulması ihtiyacı doğmuştur.

Vergi Dairesi Otomasyon Projesi (VEDOP) ile Türkiye’de 1998 yılından günümüze kadar (1995 yılında pilot olarak başlatıldı) kendi içinde sürekli gelişen teknolojilerle yenilenen ve her geçen gün yeni hizmet seçenekleri ile sürekli gelişen, gerek vergi yönetiminin işleyiş ve hizmet sunumunda gerekse vergi

mükelleflerinin yükümlülüklerini yerine getirmesinde birçok alışlagelmiş uygulamaların yerini yeni dijital teknolojilerin kullanılarak gerçekleştirildiği elektronik vergi uygulamaları olarak adlandırılan uygulamalar geliştirilmiştir.

Beyannamelerin internet üzerinden alınması (e-Beyanname), e-VDO (İnternet Tabanlı Vergi Dairesi Otomasyonu), 81 ildeki denetim birimlerinin tam otomasyonlu hale getirilmesi, VERİA (Veri İstihbarat Merkezi), VİMER (Vergi İletişim Merkezi), İNKA(İnsan Kaynakları Otomasyon Projesi) vb. sistemler ile mükelleflerini daha iyi tanımlayabilen, vergi ödevlerini eksik veya zamanında yerine getirmeyen mükellefleri daha etkin izleyebilen ve bu konuda yaptırım uygulayabilen bir yapıya ulaşılmıştır. Etkin web tabanlı, merkezi bir yönetim sisteminin kullanılması, kurum içi iş süreçlerinin hızlanması, mükelleflere ait her türlü beyan, bilgi ve ödeme gibi faaliyetlerin elektronik ve çevrimiçi uygulamalarla anlık işlenmesi ve mükelleflere daha hızlı kesintisiz, kaliteli hizmet sunumu veren web servislerin kullanımının artırılması hedeflenmiştir (Şahin, 2016: 145-147; GGM 2004: 75-79; GİB 2005:104; GİB 2018: 83; GİB 2010: 9). Geliştirilen internet vergi dairesi ve interaktif vergi dairesi web siteleri ile mükelleflerin vergisel işlemleri dijital ortama taşınmıştır (GİB 2018: 102). Hazır Beyan Sistemi (414 sıra no'lu VUK GT.; 470 sıra no'lu VUK GT) , Defter Beyan Sistemi (486 sıra no'lu VUK GT)), e-Belge (e-Fatura, e- Arşiv, e-İrsaliye, E-Serbest Meslek Makbuzu, e-Müstahsil Makbuzu vb.) (509 sıra no'lu VUK GT, 19.04.2020) , e-Defter (3 SN.'lu EDGT) vb. uygulamalar ile ekonomik aktiviteleri elektronik ortamda izleyebilme, analiz edebilme, raporlayabilme ve elektronik ortamda denetim alt yapısını oluşturabilme yeteneği sağlanmıştır.

Gelir İdaresinin gelecek beş yıllık yol haritasını çizen 2019-2023 Stratejik Planında vergi güvenliğinin sağlanması ve işlemlerin kolaylaştırılması açısından elektronik uygulamaların artırılmasına yönelik çalışmalara devam edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu noktada belirlenen temel stratejiler ise elektronik vergi uygulamalarını yaygınlaştırmak, belge, defter ve kayıtların elektronik ortamda tutulmasına yönelik uygulamaların geliştirilmesini sağlamak şeklindedir (GİB 2019-2023 Stratejik Plan, 2019; 67). Vergileme sürecindeki iş ve işlemleri hızlı ve doğru bir şekilde yapmak, vergi harcamalarını azaltmak, zamanı en iyi şekilde kullanmak ve vergileme ile ilgili tüm bilgi ve belgeleri eksiksiz ve tam olarak mali amacı en iyi şekilde gerçekleştirmek isteği dijitalleşmenin vergi sistemlerindeki varlığını arttırmaktadır (Barati ve Bakhshayesh, 2015: 480-481). Birçok ülkede vergi idareleri, dijitalleşmenin vergi sistemini daha hızlı, daha etkin bir hale dönüştüreceğini, dijital araçlar ve sağladıkları olanaklar sayesinde vergi idarelerinin hem istismarlarla mücadelede hem de vergi raporlama ve vergi tahsilatının kalitesinin artırılmasında daha organize ve daha verimli hale gelebileceğini (Vuković, 2018: 2-3) böylelikle dijitalleşmenin vergi güvenliğini sağlamada etkili bir yöntem olduğunu düşünmektedir.

3. ARAŞTIRMA

3.1. Araştırmanın Konusu

Çalışmada Türk Vergi Sisteminde yeni ve ileri teknolojilerle vergi tabanında geniş ölçüde yapılandırılmaya çalışılan elektronik vergi uygulamalarının hayata geçirilmesi ile oluşan vergileme süreçlerindeki dijital dönüşümün, mükellef nezdinde vergi güvenliğini sağlamadaki rolü araştırılmıştır. Gelir İdaresi tarafından

pilot bölge olarak seçilen Eskişehir ili genelinde mükellef ve idare arasında vergiye ilişkin sonuçları - süreçleri yöneten (ve kendisi de mükellef olan) yetkili meslek mensupları (SMMM) ile anket çalışması için sorular oluşturulmuştur. Nicel araştırma çalışması Birleştirilmiş Teknoloji Kullanım ve Kabullenme Teorisi üzerine kurgulanarak modelin ekseninde veri toplama aracı olarak beşli likert ölçeği tipinde iki bölümden oluşan anket tasarlanmıştır. İlk kısım demografik özellikli soruları içermektedir. İkinci kısımda ise 29 adet soru ile hipotezler ve konu içeriği sınanarak dijital dönüşümün vergi güvenliğinin etkinliği üzerindeki rolü değerlendirilmiştir.

3.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Vergi teorisi ve uygulamalarının bütün boyutlarıyla uyumlu bir şekilde çalışan ve genel anlamda vergi sisteminde bir boşluk veya eksiklik oluşturmayacak şekilde yapılandırılan, güncel (değişen) uygulamalar ve teknolojik gelişmelerle sürekli gözden geçirilerek revize edilebilen vergi güvenlik araçları aslında günümüz dijital vergi uygulamalarının odak noktasını oluşturmaktadır. Sözü edilen uygulamaların taraflar açısından sorgulanması, sistemin etkin ve verimli bir mali yönetim ile uyumuna katkı sağlayacaktır. Bugün gelinen noktada Türk vergi sisteminde amaç artık teknolojiyi hayata geçirmek değil, teknoloji ve teknolojik alanda yapılan tüm yenilikleri proaktif bir yaklaşımla hızla öngörerek değişimi yönetebilmek ve bu kapsamda dijital uygulamaların vergi güvenliğini sağlamadaki rolünü doğru ve gerçekçi bir şekilde belirlemektir.

Vergi yönetiminin dijital dönüşümünde elektronik tabanlı vergi uygulamalarının başarısı büyük ölçüde vergi mükelleflerinin e-Vergi uygulamalarındaki teknolojileri benimsemesine ve adaptasyonuna bağlı olmaktadır. Söz konusu uygulamaların pek çoğu Türk vergi sisteminde zorunlu olarak belirlenmekte ve vergi mükelleflerinin vergileme süreçlerini bu sistemleri/uygulamaları kullanarak yerine getirmesi amaçlanmaktadır. Her ne kadar pek çok uygulama zorunlu olmasına rağmen bu uygulamaların başarısı vergi mükelleflerinin e-Vergi uygulamalarında geliştirilen teknolojileri benimsemesine bağlı olması ve vergi güvenliğinin sağlanabilmesi açısından mükelleflerin bu teknolojilere adaptasyonu oldukça önem arz etmektedir. Vergi mükelleflerinin e-Vergi uygulamalarını nasıl değerlendirdikleri, uygulamaları benimsemelerine etki eden faktörlerin neler olduğu ve uygulamalarda olumlu ve olumsuz gördükleri konuların tespiti vergi güvenliği açısından önemli görülmektedir. Bu noktada vergi mükelleflerinin elektronik vergi uygulamalarına bakış açıları, uygulamalar ile ilgili bilgi düzeyleri, uygulamaları benimseme, kabullenme ve kullanma düzeyleri araştırılmaktadır. Vergi mükelleflerinin vergileme süreçlerindeki ödev ve sorumluluklarını yerine getirirken uygulamalardaki olumlu olumsuz faktörlerin saptanması, sisteme yönelik algıları ve davranışsal tutumları üzerindeki faktörlerin ölçülmesi ile Türk vergi sisteminde daha iyi bir şekilde vergi mükelleflerince kabul gören elektronik vergi uygulamalarının inşası ve geliştirilmesi mümkün olacak ve böylece vergileme süreçlerindeki elektronik uygulamalar vergi güvenliğinin sağlanmasına katkıda bulunacaktır.

3.3. Araştırmanın Metodolojisi

Dijital sistemler ana hatları itibariyle yüksek teknoloji ve teknik araçların bütünleşik olarak kullanımına dayanmaktadır. Bu sistemler internet tabanlı veri girişi, elektronik arşivleme, otomasyon, nitelikli e-belge kullanımı, büyük veri kullanımı, e-iletişim, veri madenciliği, entegre sistemler gibi disiplinlerle bütünleştirilerek yapay zeka temelli algoritmaların kullanıldığı sanal bir teknolojik dünyayı oluşturmaktadır. Bu bağlamda bütünleşik bir çerçevede geliştirilen bilgi teknolojilerinin bireyler nezdinde kullanım ve kabulüne yönelik akademik araştırmalar neticesinde modeller geliştirilmektedir. Bu modeller arasında yer alan ve her geçen gün daha fazla araştırma konusunun odak noktasını teşkil eden sekiz ayrı model birleştirilerek "Birleştirilmiş Teknoloji Kullanım ve Kabullenme Teorisi (BTKKT- Unified Theory of Acceptance and Use of Technology -UTAUT) oluşturulmuştur.

3.3.1. Birleştirilmiş Teknoloji Kullanım ve Kabullenme Teorisi

Günümüzde bilgi teknolojileri kullanımını açıklamada önde gelen sekiz model tartışılmaktadır. Bu modeller; Teknoloji Kabul Modeli -Technology Acceptance Model TAM- (Davis 1989; Davis vd. 1989), Motivasyon Modeli -Motivational Model MM (Davis vd.1992; Venkatesh, Speier 1999), Planlı Davranış Teorisi- Theory of Planned Behavior TPB- (Ajzen 1991), Mantıklı Eylem Teorisi -Theory of Reasoned Action TRA- (Ajzen, Fishbein 1980), Yenilik Yayılma Teorisi – Innovation Diffusion Theory IDT- (Rogers 1983), Sosyal Biliş Teorisi – Social Cognitive Theory- (Compeau, Higgins 1995 ; Compeau vd. 1999), Bilgisayar Kullanım Modeli- Model of PC Utilization MPCU- (Thompson vd. 1991), Teknoloji Kabul Modeli ve Planlı Davranış Teorisini Birleştiren Model –C-TAM-TPB (Venkates, Davis 2000).

Venkatesh ve arkadaşları sekiz model arasındaki kavramsal ve deneysel benzerliklere dayalı olarak bütünleştirilen birleşik bir modeli formüle etmişlerdir. Yalnızca kullanıcıların niyetini değil aynı zamanda davranışlarını (kullanımı) da kapsayan BTKKT ile niyet ve kullanımın dört temel belirleyicisi olan "Performans Beklentisi, Çaba Beklentisi, Sosyal Etki ve Kolaylaştırıcı Koşullar" formüle edilmeye çalışılmıştır. Test edilen modelin sekiz ayrı modelden daha iyi performans gösterdiği bulunmuştur (Venkatesh vd. 2003: 425-426).

3.3.2. Literatür Taraması

Schaupp ve arkadaşları (2010) çalışmalarında BTKKT modeline güven algısı ve algılanan risk faktörünü entegre ederek e-Vergi uygulamalarını benimseme ve geliştirme konusundaki araştırmalara daha kapsamlı bir anlayış kazandırabileceklerini ortaya koymaya çalışmışlardır. Sonuçları performans beklentisinin, sosyal etkinin, kolaylaştırıcı koşullarının e-Vergi uygulamalarında önemli bir etkisi olduğunu göstermektedir. Güven ve algılanan riskin önemli ölçüde etkilediği tespit edilmiştir (Schaupp vd. 2010: 636- 638).

McLeod vd. (2008) vergi mükelleflerinin e-Vergi hizmetlerini kullanma niyeti belirleyicilerini araştırmak için yapmış oldukları çalışmada BTKKT modeline elektronik vergi sistemine güveni, vergi otoritesine güveni ve bireysel olarak algılanan riski dâhil etmişlerdir. Performans beklentisinin vergi mükelleflerinin yükümlülüklerini yerine getirmede sistemi kullanma yararını görmeleri ile kullanım niyetini etkileyeceğini

ve bununla birlikte yüksek algılanan riskin ise vergi mükelleflerinin yeni teknolojiyi benimsemesinde olumsuz etkileri olacağını tespit etmişlerdir (McLeod vd., 2008: 1-2,7-12).

Aziz ve Idris (2012) vergileme süreçlerinde e-Vergi uygulamalarını kullanma konusunda mükelleflerin istekli olmamasını ve bu durumun nasıl iyileştirilebileceğini araştırmışlardır. BTKKT model ve hipotezlerinde özellikle e-Vergi uygulamalardaki boşluklara odaklanmışlar ve mükellefler açısından var olan boşlukları tespit etmeye çalışmışlardır. Mükelleflerce zamanında, doğru, anlaşılır bir şekilde yüksek bir hizmet kalitesinin varlığının performans ve çaba beklentisi üzerinde etkili olduğunu ve böylece de sistemin benimsenmesini ve kullanımını etkileyeceğini ifade etmektedirler (Aziz ve Idris 2012: 182-186).

Bhuasiri ve arkadaşları (2016) BTKKT model ve hipotezleri için vergi mükellefleri arasında geniş çaplı bir anket yaparak performans beklentisinin, kolaylaştırıcı koşulların, sosyal etkinin ve algılanan güvenilirliğin önemli faktörler olduğunu tespit etmiştir. Çalışmada algılanan risk vergi mükelleflerinin kullanım niyetini etkilememiştir (Bhuasiri vd., 2016: 672).

Lu ve Nguyen tarafından 2016 yılında yapılan çalışma BTKKT yapılarını ve bilgi teknolojisi başarı modeli (IS) yapılarını birleştirmiştir. BTKK modelindeki tüm belirleyicilerin kullanım niyetini etkilediği bulunmuştur. Aynı zamanda sistem kalitesinin, bilgi kalitesinin, hizmet kalitesinin vergi mükelleflerinin sistemi kullanma niyetleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu belirtilmiştir (Lu ve Nguyen, 2016: 1498, 1501-1503).

Rakhmawatia vd. (2020) teknoloji kabul modeli (TAM) ve BTKKT modellerini kullanarak elektronik vergi uygulamalarının mükelleflerin vergi uyumunu iyileştirmedeki etkilerini araştırmıştır. Kullanım kolaylığı ve algılanan fayda değişkenlerinin vergi mükelleflerinin kullanım niyetini etkileyebilen güçlü birer faktör olabilecekleri belirtilmektedir. Kolaylaştırıcı koşullar ise vergi uyumunu etkilememektedir (Rakhmawatia vd. 2020: 106-109).

Demirbaş vd. (2012) tarafından yapılan çalışma BTKKT modelini esas almıştır. Performans etkisi birinci faktör olarak tespit edilmiştir. Risk algısı ikinci en önemli faktör olarak görülmektedir. Kolaylaştırıcı koşullar ve güven algısında etki yüksek görülmemektedir. Özellikle performans beklentisinin daha geniş bir şekilde karşılanması ve riski algısını düşürecek daha sağlam uygulamaların varlığı dile getirilmektedir (Demirbaş vd. 2012: 69-80).

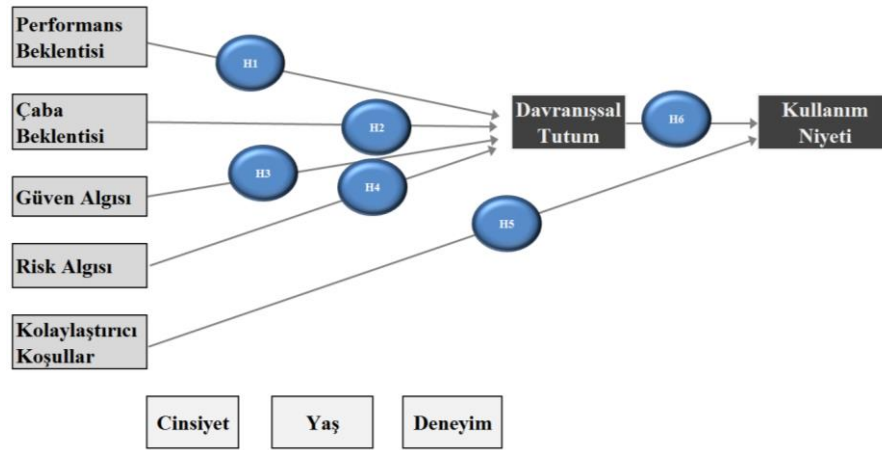
Bayraktar (2016) BTKKT modelinde muhasebe meslek mensuplarının e-Beğe üzerine davranışsal tutum ve kullanma niyetlerini incelemiştir. Performans beklentileri, çaba beklentileri, sosyal etki ve güven beklentileri ile davranışsal tutum arasında anlamlı pozitif ilişkilerin bulunduğu, kolaylaştırıcı koşulları ve davranışsal tutum ile kullanma niyeti arasında yine anlamlı pozitif ilişkilerin bulunduğu tespit edilmiştir (Bayraktar, 2016: 69, 70,112).

3.4. Araştırma Modeli ve Hipotezler

Araştırma modeli Venkatesh (vd. 2003) tarafından geliştirilen BTKKT kapsamında çalışmanın bağlamına (amacına uyumlu olacak) uyacak şekilde uyarlanmıştır ve sosyal etki özellikle zorunlu uygulamalarda

Venkatesh'in gözlemleriyle zaman içinde aşınan ve sonunda kalıcı kullanımla önemsiz hale gelen rolü sebebi ile modelden çıkarılmıştır. Literatürde sosyal etkinin Wang (2002), Chang vd. (2005), AlAwadhi ve Morris (2008), Demirbaş vd. (2012), Berbat (2020) tarafından da çıkarıldığı görülmektedir. Geliştirilen modele çalışma bağlamında önemli değişkenler olarak görülen güven algısı ve risk algısı eklenmiştir. Literatürde güven algısı Wang (2002), Chang vd. (2005), Hung vd. (2006), McLeod vd.(2008), Schaupt vd. (2010), Demirbaş vd (2012), Bhuasiri vd. (2016), Bayraktar (2016), Berbat (2020) tarafından kullanılmıştır. Risk Algısı ise Fu vd. (2006), Hung vd. (2006), McLeod vd.(2008), Schaupt vd. (2010), Demirbaş vd. (2012), Bhuasiri vd. (2016) tarafından kullanılmıştır. Bu çalışmalar referans olarak alınarak araştırma modeli oluşturulmuştur.

Şekil 6: Araştırma Modeli

-Performans beklentisi, vergi mükelleflerinin e-Vergi uygulamaları ile vergi ödev ve sorumluluklarını yerine getirirken zamandan, maliyetten, emekten tasarruf etme ve vergi yönetimi ile iletişimi kolaylaştırma, daha az hata ile ödev ve sorumluluklarını yerine getirebilme, vergi yönetiminde hizmetlerin kalitesini iyileştirme, eşit ve adil bir temelde vergileme süreçlerini sağlama gibi faydalar açısından algılamalarıyla ölçülmüştür.

H1: Mükelleflerin e-Vergi uygulamalarına ilişkin performans beklentisi (**PB**) davranışsal tutum (**DT**) üzerinde pozitif bir etkiye sahiptir.

-Çaba beklentisi, e-Vergi uygulamalarının kullanım kolaylığı algısı ve bu hizmetlerin nasıl kullanılacağını öğrenme kolaylığıyla ölçülmüştür. Mükelleflerin vergisel işlemleri yerine getirirken uygulanan dijital sistemlerin zahmetsiz olacağına inanma dereceleri önemli görülmektedir. Aslında bir noktada yeni uygulama alanı bulan bir sistemi kullanmanın zor olarak algılanma derecesi ölçülmeye çalışılmaktadır. Ayrıca elektronik uygulamaları kullanmanın vergi denetimi bağlamında da kolaylık sağlayacağı algısı çaba beklentisine eklenmiştir.

H2: Mükelleflerin e-Vergi uygulamalarına ilişkin çaba beklentisi (**ÇB**) davranışsal tutum (**DT**) üzerinde pozitif bir etkiye sahiptir.

-Güven algısı, vergi mükelleflerinin e-Vergi uygulamalarında sistemde kişisel haklarının korunduğuna dair duydukları güven algıları ile idareye duyulan güveni ve sistemin vergi yönetimindeki olumsuzlukları önleyebileceğine dair algıları ile ölçülmektedir.

H3: Mükelleflerin e-Vergi uygulamalarına ilişkin güven algıları (**GA**) davranışsal tutum (**DT**) üzerinde pozitif bir etkiye sahiptir.

-Risk algısı, vergi mükelleflerinin e-Vergi uygulamalarını kullanırken karşı karşıya kaldıkları kaygı, endişe ve korku duygularını ölçmektedir. Schaupp vd. (2010)'de belirttiği risk algısı bir kayba uğrayacağına dair inanç olarak tanımlanmaktadır.

H4: Mükelleflerin e-Vergi uygulamalarına ilişkin risk algıları (**RA**) davranışsal tutum (**DT**) üzerinde negatif bir etkiye sahiptir.

-Kolaylaştırıcı koşullar, e-Vergi uygulamalarını kullanmak için gerekli bilgi ve gerekli desteği elde etmenin yanı sıra gerekli kaynaklara erişebilme ve sistemin vergi mükellefleri ile uyumluluğu algısıyla ölçülmüştür. Mükellefler sistemi kullanırken çok fazla çaba sarf etmeyeceklerini düşünüyorsa ve fazla bir çaba sarf etmeden sistemi kullanabiliyorsa bu etki doğrudan davranışsal niyet üzerinde olumlu etkiye sahiptir.

H5: Mükelleflerin e-Vergi uygulamalarına ilişkin kolaylaştırıcı koşullar (**KK**) kullanım niyeti (**KN**) üzerinde pozitif bir etkiye sahiptir.

-Davranışsal tutum, teknolojiyi kullanmaya yönelik tutum, bir bireyin bir sistemi kullanmaya yönelik genel duygusal tepkisi olarak tanımlanmaktadır ve davranışsal tutum olumlu ya da olumsuz biçimde tepkide bulunma eğilimi olarak davranışsal niyetin en güçlü öngörücüsüdür (Venkatesh vd. 2003: 455-456). Tanımlanan dört yapı (performans beklentisi, çaba beklentisi, güven algısı ve risk algısı) ile yakından uyumludur. Vergi mükelleflerinin zorunlu olmayan uygulamalarda bile dijital sistemleri kullanarak ödevlerini yerine getirme isteği, sistemi kullanmanın yararlı olduğunu algılamaları ve yeni geliştirilen sistemleri eski uygulamalara göre daha avantajlı bulmaları çerçevesinde değerlendirilmiştir.

H6: Mükelleflerin e-Vergi uygulamaları ile ilgili davranışsal tutumu (**DT**) kullanım niyeti (**KN**) üzerinde pozitif bir etkiye sahiptir.

3.5. Anket Geliştirilmesi

Anket soruları Venkatesh vd. (2003), Chang vd. (2005), Hung vd. (2006), Fu vd.(2006), McLeod vd.(2008), AlAwadhi ve Morris (2008), Schaupp vd.(2010), Demirbaş vd. (2012), Bayraktar (2016), Berbat (2020) tarafından uygulanmış anket sorularının Türkiye'deki e-Vergi uygulamalarına uyarlanması ile oluşturulmuştur. İki kısımdan oluşan anket formunun birinci bölümünde katılımcıların demografik özellikleri, İkinci bölümde ise katılımcıların e-Vergi uygulamaları konusunda benimseme, kabullenme ve kullanma düzeyleri hakkında bilgi vermesi istenen 29 adet soru bulunmaktadır. Bu bölümdeki sorular, "Performans Beklentisi, Çaba Beklentisi, Güven Algısı, Risk Algısı, Kolaylaştırıcı Koşullar, Davranışsal

Tutum ve Kullanım Niyeti" başlıkları altında gruplandırılmıştır. Veri toplama aracı, 5'li likert tipi ölçeği kullanılmıştır.

Tablo 11: Nicel Araştırma Anket Soruları ve Kategorileri

H	K	ANKET SORUSU
Performans beklentisi	PB1.	E-Vergi uygulamalarını kullanmak vergi ödevlerimi daha hızlı tamamlamama sağlıyor.
	PB2.	E-Vergi uygulamalarını kullanmak vergi yükümlülüklerimi yerine getirmemi kolaylaştırıyor.
	PB3.	E-Vergi uygulamalarını kullanmak iş performansımı artırıyor.
	PB4.	E-Vergi uygulamalarını kullanmak daha az hata yapmamı sağlıyor.
	PB5.	E-Vergi uygulamaları vergi mükelleflerine vergi idaresi ile işlemlerini yerine getirmede eşit bir şans vermektedir.
	PB6.	E- vergi uygulamalarını kullanmak işlem maliyetlerimi azaltıyor.
Çaba beklentisi	ÇB1.	E-Vergi uygulamalarını öğrenmek kolaydır.
	ÇB2.	E-Vergi uygulamaları basit ve anlaşlırdır.
	ÇB3.	E-Vergi uygulamaları kullanımı kolaydır.
	ÇB4.	E-Vergi uygulamalarının kullanımı ile vergi denetimlerinin daha kolay gerçekleştirileceğini düşünüyorum.
Güven algısı	GA1.	E-Vergi uygulamalarında kişisel bilgilerimin güvende olduğunu düşünüyorum.
	GA2.	GİB e-Vergi uygulamalarının kullanımı için yeterli güveni sağlamaktadır.
	GA3.	E-Vergi uygulamalarının kullanımı yolsuzluk ve suiistimalleri engellemektedir.
	GA4.	E-Vergi uygulamaları vergi kayıp ve kaçakçı ile etkin bir şekilde mücadele edilmesini sağlamaktadır.
Risk algısı	RA1.	E-Vergi uygulamalarında sık sık teknik sorunlar yaşanmasından kaygılanıyorum.
	RA2.	E-Vergi uygulamalarını kullanırken düzeltilemeyecek bir hata yapmaktan korkuyorum.
	RA3.	E-Vergi uygulamaları kullanırken bilgilerimin kaybolacağından endişeleniyorum.
Kolaylaştırma boyutları	KK1.	E-Vergi uygulamaları kullandığım program ve diğer sistemlerle uyumludur.
	KK2.	E-Vergi uygulamaları hakkında GİB tarafından yapılan bilgilendirme yeterlidir.
	KK3.	E-Vergi uygulamalarında yaşanan sorunlar hakkında GİB tarafından yeterli teknik destek sağlanmaktadır.
	KK4.	E-Vergi uygulamalarının geliştirilmesi konusunda GİB gereken özveri göstermektedir.
Dürüst tutum	DT1.	Zorunlu olmayan hallerde bile e-Vergi uygulamalarını kullanmayı tercih ediyorum.
	DT2.	E-Vergi uygulamalarının kullanımını yararlı buluyorum.
	DT3.	E-Vergi uygulamalarının kullanılması eski dönemde kullanılan manuel sistemlerden daha avantajlıdır.
Kullanım niyeti	KN1.	Vergileme süreçlerinde e-Vergi uygulamalarına geçilmesi yerinde bir karar olmuştur.
	KN2.	E-Vergi uygulamalarının kullanımında GİB şu ana kadarki süreçte başarıya ulaşmıştır.
	KN3.	Gelecekte e-Vergi uygulamalarının kapsamı daha da geliştirilmelidir.
	KN4.	E-Vergi uygulamaları genel olarak memnuniyet vericidir.
	KN5.	Zorunlu olsun veya olmasın vergileme süreçlerindeki tüm işlemlerimi e-Vergi uygulamaları kullanarak gerçekleştirmeyi planlıyorum.

H: Hipotez, K: Kategori

3.6. Verilerin Analizi ve Bulgular

Anket soruları elektronik ortamda Google form anket programı kullanılarak hazırlanmış, tüm anket sonuçları elektronik ortamda elde edilerek verilerin analizi SPSS programının 24.0 sürümü kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Veriler için; güvenirlik ve geçerlilik analizi, faktör analizi, frekans ve yüzde analizi, regresyon analizi, t testi ve anova (tek yönlü varyans) analizleri yapılmıştır.

3.6.1. Araştırma Evreni ve Örneklemi

Türkiye'de muhasebe mesleği 1989 tarihinde düzenlenen 3568 sayılı mesleki yasa ile TÜRMOB uhdesinde mesleki odaların birleşmesi ile ülke çapında mesleki bir kuruluş halini almıştır (TÜRMOB Kurumsal Yapı, 18.06.2021) . 2021 yılı itibariyle toplam il ve ilçe bazında 77 oda ve 114.353 meslek mensubu yer almaktadır. Araştırma örneklemini temsil eden Eskişehir SMMMO' da ise 1.054 meslek mensubu aktif olarak görev almaktadır (TÜRMOB Üye İstatistikleri. 18.06.2021). Çalışmalarda araştırmacılara kolaylık olması bakımından " $\alpha= 0.05$ için $+ - 0.03$, $+ - 0.05$ ve $+ - 0.10$ " örnekleme hataları için farklı evren büyüklüklerinden çekilmesi gereken örneklem büyüklükleri hesaplanmıştır. Bu hesaplamalarda evren büyüklüğünün $\alpha= 0.05$ için ve %95 güven aralığında örneklem sayısının 384 (evren büyüklüğü 100.000 kişi ve üstü) olması uygun görülmektedir (Demir, 2019:15; Büyüköztürk vd.: 2012). Araştırma $\alpha= 0.05$ için %95 güven aralığında 418 örneklem sayısı ile gerçekleştirilmiştir. Nicel araştırma 16.02.2021 ve 12.04.2021 tarihleri arasında elektronik posta aracılığı ile Eskişehir SMMM Odasının kurumsal web sitesinden tüm aktif kayıtlı meslek mensuplarına hazırlanan anket linkinin gönderilmesi ile gerçekleştirilmiştir.

3.6.2. Güvenirlilik, Geçerlilik ve Faktör Analizi

Araştırma veri setlerinin güvenirliliği Cronbach alfa istatistiğiyle değerlendirilmiştir. Tüm maddeler için elde edilen α değeri o araştırmanın toplam güvenirliliğini gösterir ve literatürde genel kabul bu değer 0.7 ve büyük olması şeklindedir (Kılıç, 2016: 47-48). Tüm değişkenlerin topluca değerlendirildiği Cronbach alfa değeri 0.936 bulunmaktadır ve ölçeğin güvenirlilik durumunun (yüksek) sağlandığını göstermektedir.

Tablo 2: Araştırma Soru Gruplarına Ait Cronbach α Değerleri (Genel Cronbach α 0.936)

Soru Grupları	Cronbach α
Performans Beklentisi	0,882
Çaba Beklentisi	0,868
Güven Algısı	0,871
Risk Algısı	0,682
Kolaylaştırıcı Koşullar	0,816
Davranışsal Tutum	0,844
Kullanım Niyeti	0,875

Araştırmada değişkenlerin bir faktör üzerindeki faktör ağırlıkları yüksekse bu değişkenlerin yapısal geçerliliğe sahip oldukları söylenir (Çakmur, 2012: 342-343). Yapı geçerliliğinin değerlendirilmesinde Kaiser Meyer Olkin testi, Bartlett testi ve faktör analizi yöntemleri kullanılmıştır.

Tablo 3: Araştırma Faktör Analizinin Uygunluğuna İlişkin Veriler, KMO ve Bartlett Testi

KMO ve Bartlett Testi		
Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)		,869
Bartlett Testi	Ki-Kare	1426,874
	df	15
	Sig.	,000

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısında 0,80 üstü değerler mükemmel sayılabilmektedir (Yaşlıoğlu, 2017: 75-76; Halil Yurdugül, 05.05.2021). Araştırmada, tabloda görüldüğü üzere KMO katsayısı 0.869 olup değer oldukça yüksek görülmektedir. Bartlett testi ise 0.000 olarak anlamlı bulunmuştur. Ankette yer alan BTKKT ölçek maddeleri ile katılımcı grubu arasında uyum olduğu ifade edilebilir. Çalışma faktör analizi yapmaya uygun görülmektedir.

Faktör analizinde oluşan katsayılar -faktör yükleri- değişkenlerle faktörler arasındaki korelasyonları temsil etmektedir. Mutlak değer olarak faktör yükünün büyüklüğü arttıkça değişken ve faktörün birbiriyle yakından ilişkili olduğu gösterilmektedir (Yüksel Terzi, 10.05.2021). Soru grupları için elde edilen faktör yükleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır. Hesaplanan faktör yüklerinde en düşük değer 0,534 olduğu görülmektedir. Bu sonuç, soru gruplarının yapısal geçerliliğinin sağlandığı anlamına gelmektedir.

Tablo 42: Araştırma Soru Grupları Faktör Yükleri

Soru Grupları	Sorular	Faktör Yükleri
Performans Beklentisi	PB1	,883
	PB2	,898
	PB3	,834
	PB4	,784
	PB5	,705
	PB6	,704
Çaba beklentisi	CB1	,887
	CB2	,943
	CB3	,928
	CB4	,579

Güven Algısı	GA1	,854
	GA2	,865
	GA3	,838
	GA4	,829
Risk Algısı	RA1	,764
	RA2	,836
	RA3	,732
Kolaylaştırıcı Koşullar	KK1	,534
	KK2	,865
	KK3	,875
	KK4	,878
Davranışsal Tutum	DT1	,839
	DT2	,918
	DT3	,888
Kullanım Niyeti	KN1	,879
	KN2	,731
	KN3	,797
	KN4	,851
	KN5	,857

3.6.3. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Aşağıdaki tabloda katılımcıların yaş dağılımı yer almaktadır. Yaş dağılımına bakıldığında, katılımcıların %37,8'inin 41-50 yaş aralığında olduğu, daha sonra en büyük payın %29,7 ile 31-40 yaş aralığında olduğu görülmektedir. En düşük pay %7,7 ile 30 ve daha az yaş grubunu göstermektedir.

Tablo 5: Araştırma Yaş Dağılım Tablosu

Değişken	Gruplar	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Yaş	30'dan az	32	7,7	7,7
	31-40	124	29,7	37,3
	41-50	158	37,8	75,1
	51 ve üstü	104	24,9	100
	Toplam	418	100	

Aşağıdaki tablo katılımcıların cinsiyet dağılımını göstermektedir. Tabloda görüldüğü üzere anketi yanıtlayan kadın katılımcı % 26,6 ve erkek katılımcı ise %73,4'tür.

Tablo 6: Araştırma Cinsiyet Dağılım Tablosu

Değişken	Gruplar	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Cinsiyet	Kadın	111	26,6	26,6
	Erkek	307	73,4	73,4
	Toplam	418	100	100

Eğitim durumunun incelendiği aşağıdaki tabloda %80,6 lisans , %11,5 yüksek lisans, %1,9 önlisans, %5 lise ve %1 doktora mezunu katılımcı bulunmaktadır.

Tablo 7: Araştırma Eğitim Dağılım Tablosu

Değişken	Gruplar	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Eğitim	Lise	21	5,0	5,0
	Önlisans	8	1,9	6,9
	Lisans	337	80,6	87,6
	Yüksek	48	11,5	99,0
	Doktora	4	1,0	100
	Toplam	418	100	

Katılımcıların deneyim süreleri aşağıdaki tabloda gösterilmektedir. En fazla oran %48,6 pay ile 21 yıl ve üstü katılımcıları göstermektedir. 16-20 yıl deneyime sahip katılımcılar %18,7'dir. En az oran ise %7,2 ile 5 yıl ve daha az deneyime sahip katılımcıları göstermektedir.

Tablo 8: Araştırma Deneyim Dağılım Tablosu

Değişken	Gruplar	Frekans	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Deneyim	5 yıldan az	30	7,2	7,2
	6-10 yıl	49	11,7	18,9
	11-15 yıl	58	13,9	32,8
	16-20 yıl	78	18,7	51,4
	21 ve üstü	203	48,6	100
	Toplam	418	100	

3.6.4. Regresyon Analizi

Bağımlı değişkenin davranışsal tutum (DT), bağımsız değişkenin performans beklentisi (PB) olarak belirlendiği ve H₁ hipotezinin test edildiği modelin regresyon tahmin sonuçları aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 9: Araştırma H1 Hipotezi Regresyon Tahmin Sonuçları

Değişken	Katsayı	Standart Hata	Olasılık Değeri
PB	0,706	0,034	0,000
C	1,128	0,131	0,000
R ² =0,505			
Düzeltilmiş R ² = 0,504			
F Testi: 424,380 (0,000)			

Tahmin sonuçları, F testi katsayı tahminlerinin istatistiksel olarak topluca anlamlı olduğunu göstermektedir. R² ve Düzeltilmiş R² değerleri modelin açıklayıcılık gücünün yeterli olduğunu göstermektedir. Performans beklentisi değişkeninin davranışsal tutum değişkeni üstünde (+) ve istatistiki açıdan anlamlı bir etkisi bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuçtan hareketle, H1 hipotezinin geçerli olduğu söylenebilmektedir.

Modelin açıklama gücü olarak ifade edilen R Square R²=0,505 olarak bulunmuştur. Bu değer DT değişkeni içindeki varyasyonun (çeşitliliğin) % 50,5 için modelin bağımsız değişkeni PB tarafından açıklanabildiğini göstermektedir. PB bağımsız değişkenine ait regresyon yükü 0,706 (standartlaştırılmış regresyon yükü 0,711) rapor edilmektedir. Bu durumda performans etkisinin davranışsal tutumu % 70,6 arttırdığını söyleyebiliriz.

Bağımlı değişkenin davranışsal tutum (DT), bağımsız değişkenin çaba beklentisi (ÇB) olarak belirlendiği ve H₂ hipotezinin test edildiği modelin regresyon tahmin sonuçları aşağıdaki tabloda yer almaktadır. Tahmin sonuçları, F testi katsayı tahminlerinin istatistiksel olarak topluca anlamlı olduğunu göstermektedir. R² ve Düzeltilmiş R² değerleri modelin açıklayıcılık gücünün yeterli olduğunu göstermektedir. Çaba beklentisi değişkeninin davranışsal tutum değişkeni üstünde (+) ve istatistiki açıdan anlamlı bir etkisi bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuçtan hareketle H2 hipotezinin geçerli olduğu söylenebilmektedir.

Tablo 10: Araştırma H2 Hipotezi Regresyon Tahmin Sonuçları

Değişken	Katsayı	Standart Hata	Olasılık Değeri
ÇB	0,518	0,038	0,000
C	2,008	0,133	0,000
R ² =0,308 Düzeltilmiş R ² = 0,307 F Testi: 185,578 (0,000)			

Bağımlı değişkenin davranışsal tutum (DT), bağımsız değişkenin güven algıları (GA) olarak belirlendiği ve H₃ hipotezinin test edildiği aşağıdaki tabloda F testi katsayı tahminlerinin istatistiksel olarak topluca anlamlı olduğunu, R² ve Düzeltilmiş R² değerleri ise modelin açıklayıcılık gücünün yeterli olduğunu göstermektedir. Katsayı değerlerine bakılırsa, güven algıları değişkeninin davranışsal tutum değişkeni üzerinde üstünde (+) ve istatistiki açıdan anlamlı bir etkisi bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuçtan hareketle, H₃ hipotezinin geçerli olduğu söylenebilmektedir.

Tablo 11: Araştırma H3 Hipotezi Regresyon Tahmin Sonuçları

Değişken	Katsayı	Standart Hata	Olasılık Değeri
GA	0,530	0,038	0,000
C	2,015	0,130	0,000
R ² = 0,317 Düzeltilmiş R ² = 0,316 F Testi: 193,350 (0,000)			

Bağımlı değişkenin davranışsal tutum (DT), bağımsız değişkenin risk algısı (RA) olarak belirlendiği ve H₄ hipotezinin test edildiği modelin sonuçları aşağıdaki tabloya göre F testi katsayı tahminlerinin istatistiksel olarak topluca anlamlı olduğunu göstermektedir. R² ve Düzeltilmiş R² değerleri modelin açıklayıcılık gücünün oldukça düşük olduğunu göstermektedir. Risk algısı (RA) değişkeninin davranışsal tutum (DT) değişkeni üstünde (-) ve istatistiki açıdan anlamlı bir etkisi bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuçtan hareketle, H₄ hipotezinin geçerli olduğu söylenebilmektedir.

Tablo 12: Araştırma H4 Hipotezi Regresyon Tahmin Sonuçları

Değişken	Katsayı	Standart Hata	Olasılık Değeri
RA	-0,158	0,047	0,001
C	4,335	0,173	0,000
R ² = 0,027			
Düzeltilmiş R ² = 0,024			
F Testi: 11,405 (0,001)			

Bağımlı değişkenin kullanım niyeti (KN), bağımsız değişkenin kolaylaştırıcı koşullar (KK) olarak belirlendiği ve H₅ hipotezinin test edildiği modelin sonuçlarına göre aşağıdaki tablo F testi katsayı tahminlerinin istatistiksel olarak topluca anlamlı olduğunu göstermektedir. R² ve Düzeltilmiş R² değerleri modelin açıklayıcılık gücünün yeterli olduğunu göstermektedir. Kolaylaştırıcı koşullar (KK) değişkeninin kullanım niyeti (KN) değişkeni üstünde (+) ve istatistiki açıdan anlamlı bir etkisi bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuçtan hareketle, H₅ hipotezinin geçerli olduğu söylenebilmektedir.

Tablo 13: Araştırma H5 Hipotezi Regresyon Tahmin Sonuçları

Değişken	Katsayı	Standart Hata	Olasılık Değeri
KK	0,545	0,035	0,000
C	2,096	0,108	0,000
R ² = 0,368			
Düzeltilmiş R ² = 0,366			
F Testi: 242,034 (0,000)			

Bağımlı değişkenin kullanım niyeti (KN), bağımsız değişkenin davranışsal tutum (DT) olarak belirlendiği ve H₆ hipotezinin test edildiği modelin aşağıdaki tabloda belirtilen regresyon tahmin sonuçlarına göre F testi katsayı tahminleri istatistiksel olarak topluca anlamlı bulunmuştur. R² ve Düzeltilmiş R² değerleri modelin açıklayıcılık gücünün yeterli olduğunu göstermektedir. Davranışsal tutum (DT) değişkeninin kullanım niyeti (KN) değişkeni üstünde (+) ve istatistiki açıdan anlamlı bir etkisi bulunduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuçtan hareketle, H₆ hipotezinin geçerli olduğu söylenebilmektedir.

Tablo 14: Araştırma H6 Hipotezi Regresyon Tahmin Sonuçları

Değişken	Katsayı	Standart Hata	Olasılık Değeri
DT	0,813	0,023	0,000
C	0,649	0,090	0,000
R ² = 0,744			
Düzeltilmiş R ² = 0,743			
F Testi: 1209,701 (0,000)			

Regresyon analizi sonuçlarına bakıldığında kurulan 6 hipotezin tamamı desteklenmiştir.

3.6.5. Bağımsız Örneklem "T-Testi" ve "Tek Yönlü Varyans" Analizi (Anova)

Araştırmada değişkenlerin kadın-erkek cinsiyete göre farklılaşma durumunu kontrol etmek için bağımsız örneklem t-testi kullanılmıştır.

Tablo 15: Cinsiyet ile İlişkin Değişkenler Arasındaki t-testi Analizi Tablosu

CİNSİYET		N	Ort.	Std.Sp.	F	t	Sig
PB	Kadın	111	3,79	,748	3,810	,859	,391
	Erkek	307	3,71	,863		,918	
ÇB	Kadın	111	3,49	,820	3,178	1,382	,168
	Erkek	307	3,36	,910		1,451	
GA	Kadın	111	3,38	,762	4,387	1,041	,298
	Erkek	307	3,28	,919		1,136	
RA	Kadın	111	3,73	,757	2,459	1,765	,078
	Erkek	307	3,57	,887		1,900	
KK	Kadın	111	3,05	,837	,081	1,244	,214
	Erkek	307	2,93	,879		1,273	
DT	Kadın	111	3,76	,780	,379	-,041	,967
	Erkek	307	3,77	,846		-,043	
KN	Kadın	111	3,73	,730	,885	,361	,718
	Erkek	307	3,70	,798		,376	

Yukarıdaki tabloya göre araştırmaya katılan kadın (111 kişi) ve erkek (307 kişi) grupların e-Vergi uygulamalarına ilişkin değişkenler arasındaki t-test analizi sonucuna göre cinsiyetler ile e-Vergi uygulamalarına ilişkin faktörler arasında istatistiki olarak anlamlı farklılıklar görülmemiştir ($p>0.05$). Değişkenlerden davranışsal tutum (DT) değişkeni hariç diğerlerinde genel olarak kadınlar erkeklere göre daha yüksek düzeyde katılım göstermişler. Fakat aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı olmadığından cinsiyetin e-Vergi uygulamalarında ayırt edici bir faktör olmadığı söylenebilir.

Araştırmada katılımcıların yaş, eğitim ve tecrübelerinin e-Vergi uygulamalarına ilişkin değişkenler arasında istatistiki anlamda farkın bulunup bulunmadığını saptamak amacıyla varyans analizlerinden "Tek Yönlü Anova Analizi" kullanılmıştır. ANOVA testi/analizi neticesinde istatistiki manada anlamlı bir "p" değeri bulunursa yani " $p<0,05$ " ise hangi gruplar arasında fark olduğunun ortaya konması için "Çoklu Karşılaştırma Testleri -Post-hoc testler" kullanılmaktadır.

Tablo 16: Yaş ile İlişkin Değişkenler Arasındaki Anova Analizi Tablosu

Boyutlar	Yaş Grupları	N	Ort.	St. Sp.	F	Sig.
PB	30 dan az	32	4,03	,605	3,612	,013*
	31-40	124	3,56	,884		
	41-50	158	3,77	,845		
	51 ve üstü	104	3,81	,781		
	Toplam	418	3,74	,834		
ÇB	30 dan az	32	3,72	,785	3,067	,028*
	31-40	124	3,26	,920		
	41-50	158	3,48	,855		
	51 ve üstü	104	3,32	,902		
	Toplam	418	3,39	,888		
GA	30 dan az	32	3,66	,797	3,917	,009**
	31-40	124	3,12	,932		
	41-50	158	3,34	,835		
	51 ve üstü	104	3,36	,870		
	Toplam	418	3,30	,880		

*"p<0,05"

**"p<0,01"

Yukarıdaki tabloda yer aldığı üzere katılımcıların yaşları ile e-Vergi uygulamalarına ilişkin değişkenler arasındaki anlamlı farkın bulunması için yapılan anova (tek yönlü varyans) analizi sonucunda performans beklentisi (PB), çaba beklentisi (ÇB) ve güven algısı (GA) boyutlarında anlamlı farkların olduğu görülmüştür. Katılımcıların yaşları ile performans beklentisi (PB) boyutu arasındaki farkın ($p=0,013$), çaba beklentisi (ÇB) boyutu arasındaki farkın ($p=0,028$) ve güven algısı (GA) boyutu arasındaki farkın ($p=0,009$) nedeninin anlaşılması için yapılan Post-Hoc testlerinden Tukey testi incelendiğinde farkın 30 yaşından küçük katılımcılar ile 31-40 yaş arasındaki katılımcılar arasında olduğu görülmüştür. 30 yaşından küçük katılımcıların 31-40 yaş arasındaki katılımcılara göre performans beklentisi (PB), çaba beklentisi (ÇB) ve güven algısı (GA) boyutu ile ilgili değişkenlere daha yüksek düzeyde katıldığı görülmüştür. Katılımcıların yaşları ile risk algısı (RA), kolaylaştırıcı koşullar (KK), davranışsal tutum (DT) ve kullanım niyeti (KN) boyutları arasında istatistiki manada anlamlı farklar " $p>0,05$ " bulunmamıştır. Yani bu değişkenlerde katılımcıların yaşları ayırt edici bir faktör olmamıştır.

Katılımcıların eğitim düzeyleri, deneyimleri ile e-Vergi uygulamalarına ilişkin değişkenler arasındaki anlamlı farkın bulunması amacıyla gerçekleştirilen "Anova Tek Yönlü Varyans Analizi" sonucunda istatistiki manada anlamlı farklılıklar ($p>0,05$) bulunmamıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma BTKKT modeline vergi sistemindeki elektronik vergi uygulamaları bağlamında güven algısı ve risk algısı faktörleri entegre edilerek model genişletilmiş ve oluşturulan altı hipotezin tamamının nicel araştırma yöntemi ile desteklendiği tespit edilmiştir.

Teorik modelde performans beklentisi davranışsal tutumu açıklayan en güçlü faktör olarak belirtilmektedir ve yapılan çalışma sonucunda aynı bulgu elde edilmiştir. Araştırmamızda vergi mükellefleri vergi ödevlerini e-Vergi uygulamalarını kullanarak daha hızlı (% 84,9 katılımla), daha kolay (% 83,4 katılımla) yaptıklarını belirterek, iş performanslarını arttırdıklarını (% 75,3 katılımla) ve daha az hata yaptıklarını (% 67,7 katılımla) ifade etmişlerdir. Sonuçlar mükelleflerin vergi ödevleri ifasında e-uygulamaları kullanmanın avantaj sağladığını bununda dijital sistemlerden beklenen amaç ve faydalarla uyumlu olduğunu göstermektedir. Vergisel işlemlerini daha az hata ile gerçekleştirmediklerini veya tereddütleri olan katılımcıların da (% 32,3 katılımla) göz önüne alınması ve bu yönde uygulamaların hata ve eksiklikleri ikaz edici -basit ve işlevsel- uyarıcı fonksiyonlarla kullanıcıları yönlendirebilmesi önerilmektedir. Katılımcılara göre e-Vergi uygulamaları ile vergisel işlemlerin ifasında büyük ölçüde eşit bir yaklaşım (% 70,6 katılımla) gerçekleştirilmiştir. Bununla beraber mükelleflerin yarısından fazlası da (% 62,7 katılımla) uygulamaların işlem maliyetlerini azalttığını belirtmektedir. İşlem maliyetlerinin azalmadığı düşünen vergi mükellefleri (% 37,3 katılımla) için dijital sistemlerin kendilerine sunacağı fırsat ve faydaları konusunda daha fazla bilgilendirilmeleri sağlanmalıdır.

Araştırmada çaba beklentisi faktörünün davranışsal tutum üzerinde pozitif bir etkisinin bulunduğu görülmüştür. E-Vergi uygulamalarının basit ve anlaşılır olduğunu (% 48,3 katılımla), öğrenmenin kolay olduğunu (% 60,1 katılımla) ve kullanmanın kolay olduğunu (% 52,4 katılımla) düşünen katılımcılar ile bu bakış açısına katılmayan katılımcıların sonuçlarını değerlendirdiğimizde sistemlerin mükellef açısından daha kolay hale getirilebilmesi yani kullanıcı dostu olması yönünde araştırmalar yapılarak, iyileştirilmelerin gerektiği sonucuna varılabilecektir. E-Vergi uygulamalarının kullanımını kolaylaştırmak için bilgi, eğitim ve rehberlik desteği ile bu konuda yeteneklerin geliştirilmesi önem arz etmektedir. Vergi sisteminde uygulamaların genişliğinin ve içeriğinin gün geçtikçe artacağı gerçeği ile konuya daha titiz bir yaklaşım sergilenmesi gerekmektedir. Özellikle kurgulanan sistemin basit ve anlaşılır olması gerek mükellef gerekse idare nezdinde birçok problemin oluşmasını önleyebilmektedir. Karmaşık ve anlaşılması zor uygulamalar sistemin etkin ve verimli çalışmasının önündeki en önemli engel olarak görülmektedir. Vergi mükelleflerinin e-Vergi uygulamalarının kullanımı ile vergi denetimlerinin daha kolay gerçekleşeceğine dair algısı (% 74,6 katılımla) değerli bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır ve bu kanaatleri sistemlerin kurgulanmasındaki maksatlardan olan vergi güvenliği açısından fevkalade önemlidir.

Mükelleflerin e-Vergi uygulamalarına dair güven algılarının davranışsal tutum üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğu anlaşılmıştır. Katılımcı vergi mükelleflerinin yaklaşık yarısı e-Vergi uygulamalarında kişisel bilgilerinin güvende olduğunu (% 44,2 katılım) ve Gelir İdaresinin e-Vergi uygulamalarının kullanımı için yeterli güveni sağladığını (% 47,3 katılım) düşünmektedir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun bu konuda tereddütleri veya şüpheleri olduğunu ifade etmek mümkündür. Dijital sistemlerin yoğun olarak kullanılmaya başlandığı günümüzde bilgi güvenliği en ön planda yer almaktadır. Bu husustaki tereddütlerinin giderilmesi, sistemin kullanıcılar açısından güvenli platformlar oluşturması ile sisteme duyulan güvenin tesis edilmesi vergi güvenliği açısından oldukça önemlidir. Özellikle sisteme ve sistemi sağlayıcılara duyulan güvenin artırılması noktasında bilgi güvenliğini sağlayabilmek için karşılıklı etkileşimle farkındalığı artırarak gerekli olan yasal, idari ve teknik tedbirlerin alınması ve ileri teknolojiler kullanılarak sistem denetimlerinin yapılması sağlanmalıdır. E-Vergi uygulamaları ile vergi kayıp ve kaçığıyla etkin bir şekilde mücadele edilemediği fikrine sahip ya da kararsız olan (% 44,2 katılım), yolsuzluk ve suiistimalleri (% 44,5 katılım) engelleyemeyeceğini düşünen vergi mükellefleri çalışmamız açısından azımsanmayacak bir büyüklük olarak görülmektedir. Çünkü oluşturulan dijital sistemler ile şeffaf, hesap verilebilir, eşit ve adaletli bir şekilde vergi süreçlerinin gerçekleştirilerek kayıp-kaçığın önlenmesi, yolsuzlukların, suiistimallerin giderilmesi hedeflenmektedir. Örneğin İngiltere dijital dönüşüm yolculuğuna vergi kayıp ve kaçıklarını önlemek ve uyumu arttırmak temellerinde başlamıştır. Türkiye’de de benzer bir şekilde vergi idaresinin tüm ekonomiyi kayıt altına alarak gelir, harcama ve serveti kavrayabilmesi, ekonomik aktiviteleri kontrol edebilmesi gerekmektedir. Kullanılan sistemlerin kurumlar arası entegrasyonu ve birlikte çalışabilirliği sağlanarak tüm verileri kontrol edebilme yeteneği arttırmalı, risk odaklı etkin denetimlerle kayıp ve kaçak önlenmeye çalışmalıdır.

E-Vergi uygulamalarında risk algısı faktörünün davranışsal tutum üzerinde "negatif/olumsuz" etkisinin bulunduğu anlaşılmaktadır. E-Vergi uygulamalarında mükellefler sık sık teknik sorunlar yaşanmasından kaygılanmakta (% 80,9 katılım), uygulamaları kullanırken düzeltilemeyecek bir hata yapmaktan korkmakta (% 69,9 katılım) ve bilgilerinin kaybolacağından endişelenmektedir (% 40,9 katılım). Bu konuda vergi mükelleflerinin endişe, kaygı ve korkularının giderilmesi gerekmektedir. Daha güvenilir, hızlı ve mükelleflerin ihtiyaçlarını tam zamanında karşılayabilen teknik desteğin verilmesinin risk algılarını ve beraberinde kaygı ve korkularını azaltacağı düşünülmektedir.

Araştırma sonucuna göre kolaylaştırıcı koşulların kullanım niyeti üstünde pozitif bir etkisinin bulunduğu tespit edilmiştir. Kolaylaştırıcı koşulların BTKKT modelinde tek başına kullanım niyeti üstünde doğrudan bir etkisinin bulunduğu ve yapılan çalışma sonucunda aynı bulgunun da elde edildiğini ifade etmek mümkündür. Elektronik vergi uygulamaları ile ilgili Gelir İdaresi tarafından yapılan bilgilendirmelerin yeterli olduğuna (% 32 katılım), elektronik vergi uygulamalarında yaşanan sorunlar hakkında Gelir İdaresinin yeterli teknik desteği sağladığına (% 24,9 katılım) ve Gelir İdaresinin elektronik uygulamaları geliştirme konusunda gerekli özeni gösterdiğine (% 35,9 katılım) ilişkin savlara az sayıda katılımcı iştirak etmektedir. Yaklaşık katılımcıların 1/3 bu duruma katılırken 2/3 tereddütte ve katılmamaktadır. Katılımcıların çoğu idarenin yapmış olduğu bilgilendirmelerin yetersiz olduğunu, yeterli teknik desteğin

sağlanmadığını ve uygulamalar konusunda gereken özenin gerekliliğini vurgulamaktadır. Dijitalleşme sonucu ortaya çıkan yeni usul ve uygulamalar konusunda vergi yükümlülüklerini söz konusu değişen yöntemlerle gerçekleştirmeye çalışan mükelleflere gereken desteğin verilmesi, yeni uygulamaların mükellef cephesinde anlaşılabilirliğinin ve doğru yöntemlerle uygulandığının takip edilmesi ile mükelleflerin dönüşümü anlama ve uygun hareket etme kabiliyetlerinin artabileceğini ileri sürmek mümkündür.

Davranışsal tutumun kullanım niyeti üstünde pozitif etkisinin bulunduğu anlaşılmaktadır. E-Vergi uygulamalarının kullanımını yararlı bulan (% 82,1 katılımla) ve bu uygulamaların eski dönemde kullanılan manuel sistemlerden daha avantajlı olduğunu ifade eden (% 83,3 katılımla) oldukça yüksek sayıda katılımcı bulunmaktadır. Zorunlu olmayan uygulamalarda bile sistemi kullanmayı tercih eden katılımcıların yarısından fazla olması (% 62 katılımla) dijitalleşen sistemlere karşı olumlu bir bakış açısının varlığını göstermektedir. Katılımcılar elektronik vergi uygulamalarına geçilmesini yerinde bir karar olarak görmekte (% 83,1 katılımla) ve uygulamaların kapsamının daha da genişletilmesini (% 82,5 katılımla) istemektedir. Vergi mükelleflerinin daha modern, daha işlevsel ve daha etkin vergileme süreçlerini benimsediği ve bunun da vergi güvenliğini sağlamada önemli katkılarının olacağı düşünülmektedir.

Çalışma elektronik vergi uygulamalarının büyük bir çoğunluğunun zorunlu olarak uygulandığı gelişmekte olan bir ülke bağlamında uygulamaların vergi mükelleflerince kabulünü ve kullanımını inceleyerek vergi uygulamalarına ilişkin güncel ve farklı bir araştırma konusunu gündeme getirerek alan yazına disiplinler arası bir çalışma boyutu kazandırmaktadır. Araştırmada Birleştirilmiş Teknoloji Kullanım ve Kabullenme Teorisi modeline entegre edilmesi önemli görülen güven algısı ve risk algısı boyutları eklenerek model genişletilmiştir ve dijital dönüşümün vergi güvenliğini sağlamadaki rolü mükellef nezdindeki boyutu ile analize konu edilmiştir. Benzer bir çalışmanın vergi idaresinin ilgili personeline dönük olarak yapılması alan yazına önemli bir katkı sağlayacaktır. Ayrıca ortak bir bakış açısının oluşturulması adına vergi sistemlerindeki dijital dönüşüme ilişkin bir model tasarlanarak rehber ve standartların oluşturulmasının da konuya önemli katkılarda bulunacağı muhakkaktır.

İçinde bulunduğumuz zaman diliminde pandemi gibi olağanüstü ve beklenmedik bir takım koşulların yapılan çalışmalara hız kazandırarak vergi sistemlerindeki dijital entegrasyona/dönüşüme başka bir ivme kazandırdığı göz önüne alındığında ilerleyen zaman içerisinde ülke içinde ve ülkeler arasında küresel entegrasyona doğru gidildiği görülmektedir. Türkiye'nin de bu dönüşümün içinde bulunduğu aşikar olup gerek kamu otoritesinin gerekse mükelleflerin gelecekteki bu dönüşüme hazırlıklı olması için alınması gereken tedbirlerin tespit edilerek en kısa sürede hayata geçirilmesi beklenmektedir.

KAYNAKÇA

- Ajzen, I. (1991). The Theory of Planned Behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50 (2), 179-211.
- Ajzen, I. & Fishbein, M. (1980). *Understanding Attitudes and Predicting Social Behaviour*. Englewood Cliffs N.J. Prentice Hall.

- AlAwadhi, S. & Morris, A. (2008). The Use of the UTAUT Model in the Adoption of E-government Services in Kuwait. *In Proceedings of the 41st Annual Hawaii International Conference on System Sciences (HICSS 2008)*, 1-11.
- Aziz, S.A. & Idris, K.M. (2012). The determinants of tax e-filing among tax preparers in Malaysia. *World Journal of Social Sciences*, 2(3), 182-188.
- Barati, A. & Bakhshayesh, S. (2015). Electronic Tax System And The Facing Challenges (Case Study: Kermanshah Province Tax Payers). *Indian Journal of Fundamental and Applied Life Sciences*, 5, 480-497.
- Bayraktar, C. (2016). Muhasebe Meslek Mensuplarının E-Belge Sistemleri Üzerine Davranışsal Tutumları Ve Kullanma Niyetlerinin İncelenmesi: Karabük İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, , Karabük.
- Berbat, İ. (2020). Muhasebe Meslek Mensubunun Defter Beyan Sistemi Uygulamasına Bakış Açısının Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma: Balıkesir Örneği. Yüksek Lisans Tezi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, İzmir.
- Bhuasiri, W., Zo, H., Lee, H. & Ciganek, A.P. (2016). User Acceptance of e-government Services: Examining an e-tax Filing and Payment System in Thailand. *Information Technology for Development*, 22 (4), 672-695.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). Örneklemeye Yöntemleri. <http://w3.balikesir.edu.tr/~msackes/wp/wp-content/uploads/2012/03/BAY-Final-Konulari.pdf>, Erişim Tarihi: 15.01.2021.
- Chang, I. C., Li, Y.C., Hung, W.F. & Hwang, H. G. (2005). An Empirical Study On The Impact Of Quality Antecedents On Tax Payers' Acceptance Of Internet Tax-Filing Systems. *Government Information Quarterly*, 22 (3), 389-410.
- Compeau, D. R. & Higgins, C.A. (1995). Application Of Social Cognitive Theory To Training For Computer Skills. *Information Systems Research*, 6(2), 18-143.
- Compeau, D., Higgins, C. A. & Huff, S. (1999). Social Cognitive Theory And Individual Reactions To Computing Technology: A Longitudinal Study. *MIS Quarterly*, 23(2), 145-158.
- Çakmur, H. (2012). Araştırmalarda Ölçme-Güvenilirlik-Geçerlilik. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 11(3), 339-344.
- Davis, F.D. (1989). Perceived Usefulness, Perceived Ease of Use, and User Acceptance of Information Technology. *MIS Quarterly*, 13(3), 319-340.
- Davis, F.D., Bagozzi, R.P. & Warshaw, P.R. (1989). User Acceptance of Computer Technology: A Comparison of Two Theoretical Models. *Management Science*, August, 35(8), 982-1003.
- Davis, F.D., R.P. Bagozzi, R.P. & Warshaw, P.R. (1992). Extrinsic and Intrinsic Motivation to Use Computers in the Workplace. *Journal of Applied Social Psychology*, 12 (4), 1111-1132.
- Demir, E. (2019). Notlarım: Örneklemeye Kuramı. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ölçme Ve Değerlendirme Anabilim Dalı,

https://www.researchgate.net/publication/331224034_Ornekleme_Kurami, Erişim Tarihi: 15.01.2021.

- Demirbaş, T., Gerçek, A., Giray, F., Yüce, M. ve Oğuzlar, A. (2012). Mükelleflerin E-Vergileme Sistemini Benimsemelerini Etkileyen Faktörlerin Analizi: Bursa Araştırması. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, XXXI(1), 59-84.
- DPT Vergi Özel İhtisas Komisyonu Raporu (2007). Vergi Özel İhtisas Komisyonu Raporu 2007 Yayın No: DPT:2734. ÖİK:685.
- Fu, J.R., Farn, C.K. & Chao, W.P. (2006). Acceptance of Electronic Tax Filing: A Study Of Taxpayer Intentions. *Information & Management*, 43(1), 109-126.
- GGM (2004). Gelirler Genel Müdürlüğü 2004 Yılı Faaliyet Raporu.
- GİB (2005). Gelir İdaresi Başkanlığı 2005 Yılı Faaliyet Raporu.
- GİB (2010). Gelir İdaresi Başkanlığı 2010 Yılı Faaliyet Raporu.
- GİB (2018). Gelir İdaresi Başkanlığı 2018 Yılı Faaliyet Raporu.
- GİB 2019-2023 Stratejik Plan (2019). Gelir İdaresi Başkanlığı 2019-2023 Stratejik Plan, Gelir İdaresi Strateji Geliştirme Başkanlığı, Yayın No: 295.
- Halil Yurdugül, “Faktör Analizinde KMO ve Bartlett Testleri Neyi Ölçer?”, <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~yurdugul/3/indir/Kuresellik.pdf>, Erişim Tarihi: 05.05.2021.
- Hung, S. Y., Chang, C. M. & Yu, T. J. (2006). Determinants of user acceptance of the e-Government services: The case of online tax filing and payment system. *Government Information Quarterly*, 23(1), 97-122.
- Kılıç, S. (2016). Cronbach'ın Alfa Güvenirlik Katsayısı. *Journal of Mood Disorders*, 6(1), 47-48.
- Lu, N.L. & Nguyen, V.T. (2016). Online Tax Filing—E-Government Service Adoption Case of Vietnam. *Modern Economy*, 7(12), 1498-1504.
- McLeod, A., Pippin, S. & Mason, R. (2008). Individual Taxpayer İntention To Use Tax Preparation Software: Examining Experience, Trust, And Perceived Risk. *In Proceedings of ISOneWorld Conference, June 2(4)*,1-16.
- Rakhmawatia, H., Sutrisno, T. & Rusydic, M.K. (2020). Influence of TAM and UTAUT Models of the Use of e-filing on Tax Compliance. *International Journal Of Research In Business And Social Science*, 9(1),106-111.
- Rogers, E. M. (1983). *Diffusion Of Innovations*. Third Edition, A Division of Macmillan Publishing Co., Inc, New York, <https://teddykw2.files.wordpress.com/2012/07/everett-m-rogers-diffusion-of-innovations.pdf>, Erişim Tarihi: 01.10.2020.
- Schaupp, L. C., Carter, L. & McBride, M. E. (2010). E-file Adoption: A Study Of Us Taxpayers' Intentions. *Computers in Human Behavior*, 26(4), 636-644.
- Şahin, İ.F.O. (2016). Elektronik Vergilendirme (E-Vergilendirme). *Vergi Sorunları Dergisi*, 334, 144-168.
- Thompson, R.L., Higgins, C.A & Howell, J.M. (1991). Personal Computing: Toward a Conceptual Model of Utilization. *MIS Quarterly*, 15(1), 125-143.

- TÜRMOB Kurumsal Yapı, 18.06.2021, <https://www.turmobil.org.tr/Kurumsal/> TURMOB-Hakkında, Erişim Tarihi: 18.06.2021.
- TÜRMOB Üye İstatistikleri, 18.06.2021, <https://www.turmobil.org.tr/istatistikler/> c8172e63-2bef-4919-a863-86e403bfd0a/meslek-mensubu-dagilim-tablosu-(sm-smmm), Erişim Tarihi: 18.06.2021.
- Venkatesh, V. & Davis, F.D. (2000). A Theoretical Extension of the Technology Acceptance Model: Four Longitudinal Field Studies. *Management Science*, 46(2), 186-204.
- Venkatesh, V. & Speier, C. (1999). Computer Technology Training in the Workplace: A Longitudinal Investigation of the Effect of Mood. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 79(1), 1-28.
- Venkatesh, V., Morris, M.G., Davis, G.B. & Davis, F. D. (2003). User Acceptance Of Information Technology: Toward A Unified View. *MIS Quarterly*, 27(3), 425-478.
- Vuković, M. (2018). Towards The Digitization Of Tax Administration. https://www.cef-see.org/files/Digitization_Tax_Administration.pdf, Erişim Tarihi: 15.10.2019.
- Wang, Y. S. (2002). The Adoption Of Electronic Tax Filing Systems: An Empirical Study. *Government Information Quarterly*, 20(4), 333-352.
- Yaşlıoğlu, M.M. (2017). Sosyal Bilimlerde Faktör Analizi ve Geçerlilik: Keşfedici ve Doğrulayıcı Faktör Analizlerinin Kullanılması. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 46(Özel Sayı 2017),74-85.
- Yüksel Terzi, "Anket Güvenirlilik-Geçerlilik Analizi", Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi İstatistik Bölümü, https://personel.omu.edu.tr/docs/ders_dokumanlari/1030_32625_1500.pdf, Erişim Tarihi: 10.05.2021.
- 3 sıra nolu Elektronik Defter Tebliği, [http://www.edefter.gov.tr/dosyalar/tebligler/GIB_3_SIRA_NOLU_ELEKTRONIK_DEFTER_GENEL_TEBLIGI_\(SIRA_NO_1\)NDE_DEGISIKLIK_YAPILMASINA_DAIR_TEBLIG%20-%202019-10-20.pdf](http://www.edefter.gov.tr/dosyalar/tebligler/GIB_3_SIRA_NOLU_ELEKTRONIK_DEFTER_GENEL_TEBLIGI_(SIRA_NO_1)NDE_DEGISIKLIK_YAPILMASINA_DAIR_TEBLIG%20-%202019-10-20.pdf).
- 414 Sıra Numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği.
- 470 Sıra Numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği, <https://gib.gov.tr/470-sira-nolu-vergi-usul-kanunu-genel-tebligi>.
- 486 Sıra Numaralı VUK Genel Tebliği, <https://www.gib.gov.tr/486-sira-nolu-vergi-usul-kanunu-genel-tebligi>.
- 509 Sıra Numaralı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği, <https://www.gib.gov.tr/vergi-usul-kanunu-genel-tebligi-sira-no509-resmi-gazetede-yayimlandi>, Erişim Tarihi: 19.04.2020